

Максимів Людмила Василівна,
судовий експерт сектору
досліджень у сфері інформаційних
технологій Івано-Франківського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС
України, кандидат юридичних
наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ЕКСПЕРТА ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Для всебічного, повного й об'єктивного дослідження всіх обставин кримінального провадження слідчому необхідна допомога осіб, які володіють спеціальними знаннями у певній сфері. До таких осіб Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) віднесено експерта та спеціаліста. Статтею 69 КПК передбачено, що експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань. Відповідно до статті 71 КПК спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [1].

Питання взаємодії слідчого та експерта у кримінальному провадженні неодноразово уже розглядалися у наукових колах. Підтримуємо позицію Азарова Ю. І. та Рафальського Є. О. щодо розуміння поняття взаємодії слідчого з експертом (спеціалістом) як спільну діяльність слідчого і експертно-криміналістичних підрозділів з розробки та здійснення заходів, пов'язаних з комплексним використанням процесуальних, оперативно-розшукових і техніко-криміналістичних засобів, з метою успішного розкриття злочинів, встановлення винних і виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину і вжиття заходів для їх усунення. Основне завдання взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами МВС України залишилось незмінним, а саме – попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх вчинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб [2].

Розрізняють процесуальну та непроцесуальну форми взаємодії між органами досудового розслідування та експертами НДЕКЦ. Тобто, окрім проведення експертиз та прийняття участі в огляді місця події, експертна служба МВС України веде обліки, які безпосередньо використовуються працівниками цієї служби, а також можуть бути використані слідчими в порядку, встановленому чинним законодавством України. Наприклад, у порядку ст.ст. 40, 93 КПК України можливо отримати інформацію про наявність у базі дактокарт на особу, про збігання дактокарт осіб з різними прізвищами, іменами тощо. Обмін інформацією між підрозділами МВС України, зокрема Національною поліцією та Експертною службою, є непроцесуальною формою взаємодії слідчого з експертом і спеціалістом [3, с.101].

Законодавчий процес у нашій державі досить динамічний, тому часто виникають труднощі у застосуванні певних норм у практичній діяльності. Відповідно до Закону України від 04.10.2019 № 187-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» [4], який набув чинності 17 жовтня 2019 року, частину першу статті 242 КПК викладено в такій редакції: «Експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 КПК, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права» [1]. У теорії кримінального процесу виділяють сторону обвинувачення та сторону захисту. В даному випадку нас цікавить сторона обвинувачення, до якої КПК віднесені слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор та їх участь у призначенні експертиз у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Тобто вказаним законом повернуто право слідчим самостійно призначати експертизу у кримінальному провадженні, а експертам дозволено проводити експертизу на підставі постанови слідчого.

Чи полегшить це роботу слідчого та експерта, адже дані положення уже функціонували? Що стосується слідчого, то з однієї сторони його робота набуде спрощеного порядку, адже відпаде необхідність готувати клопотання і звертатися до слідчого судді за дозволом на проведення експертизи. Відповідно слідчий зекономить час, готуючи постанову на призначення експертизи. А з іншої – це надасть йому можливість призначати експертизи навіть у тих випадках, коли їх доцільність викликатиме сумніви, тобто дані експертизи можуть виходити за рамки предмету доказування у кримінальному провадженні. Що своєю чергою призводитиме до затягування строків досудового розслідування.

Тепер спробуємо розібратися як вказані зміни відобразяться на роботі експертів НДЕКЦ. Очевидно суттєво збільшиться навантаження на експертів, адже кількість призначених експертиз значно зросте. Це пов'язано з тим, що

слідчі готуватимуть самостійно постанови на призначення експертиз, вони не узгоджуватимуть їх зі слідчими суддями, які раніше контролювали перелік питань, винесених на вирішення експерту, а також необхідність у призначенні певного виду експертиз. А експерт відповідно витрачатиме свій час, щоб розібратися у доцільності поставлених запитань, чи не виходять певні запитання за межі його знань і на підготовку обґрунтованої відповіді слідчому. Крім того, слід враховувати постійні кадрові зміни, пов'язані з реформуванням у системі МВС, зокрема в НДЕКЦ та Національній поліції, що призводять до наповнення вказаних підрозділів молодими фахівцями, які, ще не маючи належного практичного досвіду, потребують підвищення рівня знань. Тобто, як і слідчі в силу відсутності практичного досвіду ставлять некомпетентні запитання у постанові на призначення експертизи, так і експерти, молоді фахівці, не в повній мірі володіють знаннями як правильно провести дослідження і вирішити експертизу. Також значна штатна чисельність працівників слідчих підрозділів значно перевищує штатну чисельність працівників експертних підрозділів. Це своєю чергою призводить до збільшення навантаження на експерта, адже як нами уже зазначалось, кількість експертиз значно зросте після запроваджених змін до КПК. З метою уникнення означених проблем, слідчим необхідно звертатись до експертів з метою консультування у доцільності проведення певної експертизи та виборі питань, які необхідно винести на вирішення експерту.

Отже, підводячи підсумки вище зазначеного, у питаннях взаємодії слідчого та експерта при проведенні експертизи у кримінальному провадженні є ряд проблемних аспектів, які потребують наукових напрацювань та методичних розробок з метою їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI / Верховна Рада України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Азаров Ю. І., Рафальський Є. О. Особливості взаємодії слідчого з експертом (спеціалістом) на початковому етапі досудового розслідування. URL: [../Admin/Downloads/jnn_2014_10_11\(4\).pdf](http://Admin/Downloads/jnn_2014_10_11(4).pdf) irbis-nbuv.gov.ua > cgi-bin > irbis > irbis_64 > jnn_2014_10_11.
3. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навчальний посібник / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора О. О. Юхна. Харків. 2017. 152 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства: Закон України від 04.10.2019 № 187-IX / Верховна Рада України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-20>.